

Älä jää yksin

Palvelukartta oppilaitoksemme ohjaus- ja tukipalveluista

Kokoan tässä artikkelissa oppilaitoksemme ohjaus- ja tukipalvelut palvelukartaksi. Ohjauspalveluilla pyritään tukemaan opiskelijoiden opintojen sujuvuutta ja vähentämään oppilaitoksesta eroamista. Suurten toisen asteen ammatillisten oppilaitosten palveluiden näkyväksi tekeminen selkeyttää palveluista viestimistä yhteistyökumppaneille, opiskelijoille, vanhemmille ja henkilökunnalle (Nykänen 2010, 9, 139).

Ohjausideologiamme

Ohjaus on osallistavaa opintojen, elämän suunnittelun ja työurien ohjausta. Opinpolulla tarkoitetaan suunniteltua, tarjottua, koettua tai toteutunutta elinikäisen oppimisen, opintojen etenemisen ja oppimiskokemusten prosessia. (Nykänen 2010, 20, 9, 139). Toisen asteen opiskelijalta vaaditaan itseohjautuvuutta sekä oppimisessa että opiskelussa. Itseohjautuvuus ei aina tuota sujuvaa opinpolkua, sillä opiskelija voi ohjautua ulos liian jäykkärakenteisesta koulusta. Itseohjautuvuus ei myöskään tarkoita, että opiskelija osaa tai tahtoo opiskella ilman ohjausta. (Nurmi 2009, 36).

Nykymaailmassa paine yksin selviämiseen ja sinnittelyyn on kova, joten turvallisen ja huolehtivan ilmapiirin rakentaminen sekä yksilöllisten tarpeiden tunnistaminen on tärkeää. Ohjauksessa tulisi korostaa ennaltaehkäisyä ja varhaista puuttumista ongelmiin. Opiskelijahuollon ja ohjauspalvelujen saatavuutta tulisi parantaa. Opettajien ja ohjaajien tulisi olla opiskelijan tukena ja ongelmiin puuttujina sekä linkkinä muuhun tukeen ja turvaverkkoihin. (Kuronen 2011, 83-85). Ongelmien ennaltaehkäisy, yhteisöllisyyden ja osallisuuden lisääminen, on vaikeaa, koska aika menee jo syntyneitä ongelmia ratkoessa. Pahoinvointi vie ajan, eikä ehdiä luoda hyvinvointia. (Nurmi 2009, 32, 51).

Ohjaus on oppilaitokssamme opiskelijan tukemista, opastamista, aktivointia ja yhdessä kulke- mista. Se on vaikeuksissa auttamista, kannustusta, tsemppausta sekä erilaisten vaihtoehtojen ja mahdollisuuksien läpikäymistä. Ohjauksen tavoitteena on helpottaa opiskelijan opinpolkua, saada hänet valmistumaan ammattiin sekä auttaa häntä koulun ulkopuoliseen elämään liittyvissä asiois- sa, jotta ne eivät muodosta estettä opinnoille. Ohjauksen tavoitteena on myös opinnoista eroamis- ten vähentäminen. Tarvittaessa ohjaus on opiskelijan ohjaamista hänelle paremmin sopivan opis- kelualan pariin, kuntoutukseen tai terveystukipalveluihin.

Koulutuksen näkökulmasta on tärkeää saada motivoituneita ja opiskeluihin sitoutuneita opiskeli- joita. Lisäksi ensimmäisen opiskeluvuoden positiiviset opiskelukokemukset auttavat opintoihin sitoutumisessa. (Kuronen 2011, 83-85). Osa oppilaitoksemme ohjauksesta on ennakoivaa ohjausta, motivoituneiden opiskelijoiden etsimistä, kuten yläkoulujen oppitunneilla ja vanhempainilloissa vierailut, avoimet ovet, messuille osallistumiset sekä tutustumiset. Oppilaitokssamme koroste- taan opintojen alkuvaiheen ohjauksen tärkeyttä sekä ryhmäyttämistä, jotta opinnot lähtevät suju- vasti liikkeelle.

Ohjauksen haasteet

Nuoruudesta aikuisuuteen siirtyminen on mutkallista. Yksilölliset ohjaustarpeet korostuvat ja tarvitaan tukiverkkoja putoamisuhan ja keskeyttämiskiarteeseen joutumisen ehkäisemiseksi. Useamman kerran ammatilliset opinnot keskeyttäneillä on usein peruskoulusta kielteisiä kokemuksia. Yläkoulu ei ole valmistanut riittävästi nivelvaiheeseen, alavalinnat on tehty vähäisen tiedon ja ohjauksen varassa. Tulevaisuus näyttäytyy epäselvänä, käsitykset koulutuksen sisällöistä ja työllistymismahdollisuuksista ovat epätarkkoja. Aiemmat huonot koulukokemukset ennakoivat selviytymisongelmia, keskeyttämisuuhkaa ja toistuvia keskeyttämisii. Syyt keskeyttämisii ovat useiden elämänhallinnan, terveyden ja hyvinvoinnin ongelmien yhteenkietoutumisia. (Kuronen 2011, 81-82).

Ohjauksen ongelmia ovat opiskelun keskeyttäminen, opintoihin sitoutumisen ongelmat, opiskelijoiden elämäntilanteisiin liittyvät vaikeudet, oppimisvaikeudet, mielenterveys- ja päihdeongelmat sekä syrjäytymisen uhka (Nykänen 2010, 166). Edellä mainitut ongelmat tuovat haastetta ohjaukseen omassa oppilaitoksessamme. Teemme tiivistä ohjausyhteistyötä opiskeluterveysaseman ja muiden toimijoiden kanssa tilanteen kohentamiseksi.

Opiskelijan toiminnassa vaikuttavat omaan tunne-elämään ja sen hallinnan puutteeseen vaikuttavat asiat: itsenäistyminen, suhde perheeseen ja ystäviin, rahavaikeudet, parisuhdehuolet sekä päihde- ja mielenterveysongelmat. Oppiminen ja koulu jäävät näissä myrskyissä usein toiseksi. Opintojen hidastumisen ja keskeyttämisen syistä suuri osa syntyy vuosien kuluessa. Opiskelijan siirtyessä toisen asteen koulutukseen ne vaikuttavat edelleen ja pahentuvat, mikäli opiskelu jatkuu samanlaisena ”yksin selviämisenä” kuin se peruskoulussa oli. (Nurmi 2009, 52, 55, 88).

Koulun toimijoiden ja nuoren välistä kohtaamista tulisi kehittää asiakaslähtöisemmäksi ja neuvottelevammaksi. Tulisi kiinnittää huomiota pitkäjänteiseen suunnitteluun ja ratkaisuihin, jotka auttavat nuoren tulevaisuuden rakentamisessa. Ongelmien kasautuminen, negatiivisten kehien muodostuminen, toisiaan seuraavat epäonnistumiset ja opiskelun muuttuminen vastenmieliseksi herpaannuttavat opiskeluun kiinnittymisen ja voivat johtaa keskeyttämiseen. Nuoren kokonaistilanteen hahmottaminen sekä keskeyttämisajatusten yhteyden selvittäminen taloudelliseen, sosiaaliseen ja terveydelliseen hyvinvointiin on tärkeää, sillä harvoin keskeyttämiseen on vain yksi selkeä syy. (Kuronen 2011, 7, 24, 83).

Keskeyttäminen on moniulotteinen ongelma. Nuoret kaipaavat yksilöllistä ja kokonaisvaltaista tukea ja ohjausta sekä rohkaisevaa ilmapiiriä erityisesti opintojen alkuvaiheessa. Käsitys omasta koulutettavuudesta syntyy peruskoulussa ja vaikuttaa valintoihin. Kielteiset perusasteen koulukokemukset ja puutteelliset valmiudet vähentävät jatkokoulutushalukkuutta, lisäävät keskeyttämistodennäköisyyttä ja heikentävät työelämävalmiuksia. (Kuronen 2011, 8, 21).

Oppilaitoksessamme korostetaan ohjaus- ja tukipalveluiden matalaa kynnystä ja sitä, että puhumaan saa ja kannattaa tulla jo pienistä asioista. Korostamme eroavalle opiskelijalle sitä, että kouluun voi palata, kun opiskelu jälleen kiinnostaa. Ideologiaamme kuuluu se, että jokaisella on suunnitelma, mitä tehdä eron jälkeen sekä ohjauksesta vastaava henkilö, esimerkiksi etsivä nuorisotyöntekijä, johon voi olla aina tarvittaessa yhteydessä.

Koulutuksen keskeyttäminen ei automaattisesti merkitse syrjäytymistä, vaan se, mihin nuori ohjautuu tai ohjataan, on merkityksellistä. Keskeyttämistä harkitseva opiskelija haluaa säilyttää toi-

von ja punnita vaihtoehtoja, myös mahdollista kouluun paluuta. Koulun tulisi kehittää keskeyttämisen jälkeen kouluun palaaville opiskelijoille joustavia opetus- ja tenttijärjestelyjä tutkinnon valmiiksi saattamiseksi. (Nurmi 2009, 91).

Nivelvaiheen ohjaus

Nivelvaiheen ohjausyhteistyö täytyy aloittaa riittävän varhain ja ohjauksen jatkuvuus on varmistettava. Uravalinta peruskoulun päättövaiheessa on monelle liian varhainen. Yhteisvalintaan liittyvä ohjaus on puutteellista ja urasuunnittelu jää oppilaan omalle vastuulle. Epätarkka käsitys koulutusaloista, ammattien sisällöistä sekä työllistymismahdollisuuksista johtaa väärin valintoihin. Epäonnistunut alavalinta on usein varhaisen keskeyttämisen takana. (Kuronen 2011, 22-23, 84). Myös meille tulee opiskelijoita, jotka ovat valinneet alan pikaisesti vailla tarkempia tietoja. Tällaisilla opiskelijoilla tulee usein motivaatio-ongelmia jatkaa opintoja, eivätkä he sitoudu opintoihinsa.

Nivelvaiheen ohjausta tulisi lisätä, sillä osa opiskelijoista jää koulutuksen ulkopuolelle ohjausyhteistyön katkoksen, heikon koulutuksesta tiedottamisen, liian vähäisten oppilashuollon resurssien sekä ohjauksen saatavuuden ja riittävyysongelmien vuoksi. Nivelvaiheen ohjaus ja ennen opintojen alkamista tapahtuva ohjaus vahvistaa opintoihin sitoutumista. Keskeyttämisen taustalla voi olla riittämätön tuki uuden opintovaiheen alussa tai tunnistamattomat oppimisvaikeudet. (Nykänen 2010, 19, 173-174).

Ihannetilanteessa kaikki ohjauksen toimijat ovat dialogisessa yhteydessä (Nurmi 2009, 107). Todellisuudessa resurssipula, palvelutarjonnan viiveet, vähäinen monihallinnollinen yhteissuunnittelu ja yhteisen työajan löytämisen vaikeus saattaa vaikeuttaa yhteistyötä. Oppilaitosten opiskelijahuoltopalveluiden työntekijät joutuvat kannattelemaan terveystalvituja tarvitsevia nuoria, jotka eivät resurssipulan vuoksi saa tarvitsemiaan palveluita. (Nykänen 2010, 172). Terveys- ja kuntoutuspalveluita tarvitsevien opiskelijoiden kannattelua hoitoon pääsyä odotellessa tapahtuu myös oppilaitoksessamme.

Moniammatillinen ohjausverkosto

Koulun koko, työnjako, ohjausresurssit, opettajien vastuunotto ohjauksesta, tiedon jakaminen, asennoituminen opiskelijoihin sekä kohtaamisen yksilöllisyys vaikuttaa opiskelijoiden saamaan ohjauspalveluun. Ohjaus muodostaa opiskelijahuollon ja muiden tukipalveluiden kanssa monisilmukaisen, moniammatillisen ja monihallinnollisen ohjausverkon. Ohjaustyössä tarvitaan monia toimijoita ja yhteistyötä, sillä kukaan ei kykene yksin vastaamaan asiakkaan palvelutarpeisiin. Usein yhteistyö räätälöidään tilanteen mukaan, eivätkä verkostot ole pysyviä. Opinpolulla tapahtuvaa ohjausta voidaan tarkastella palvelujärjestelyinä, joita tarvitaan oppimisen, opiskelun ja elämän suunnittelun tueksi, siirtymissä opintovaiheesta toiseen sekä työelämään tai takaisin opintojen pariin. (Nykänen 2010, 9, 20, 143, 165, 167, 176).

Monihallinnollista ja moniammatillista ohjausyhteistyötä tehdään esimerkiksi opintojen keskeyttämisen ehkäisemisessä, erityisen tuen tarpeessa olevien ohjaamisessa ja opinpolun nivelvaiheissa. Nuorten ohjaustarpeisiin vastaamiseksi tarvitaan opiskelijahuollon sekä ohjaus- ja erityisopetuksen työntekijöiden tiivistä yhteistyötä ja palveluiden hahmottamista kokonaisuutena. (Nykänen 2010, 166). Oppilaitoksemme on verkoistoitunut monien eri toimijoiden kanssa opiskelijoiden aut-

tamiseksi (kuvio 1). Eniten yhteistyötä tehdään etsivän nuorisotyön, ammatinvalintapsykologien ja kriisikeskuksen kanssa. Myös koulutuskokeilut erityisoppilaitoksessa ovat käytössä.

Kuvio 1: Palvelukartta oppilaitoksen ulkopuolisesta tukiverkosta

Oppilaitoksen ohjaus- ja tukipalvelut

Oppilaitoksessamme opiskelijoiden tukena on opettajia, ohjaajia, opinto-ohjaajia sekä kuraattori (kuvio 2, seuraava sivu). Lähin tukihenkilö on ryhmänohjaaja. Ennaltaehkäisevänä palveluna oppilaitoksessamme järjestetään hyvinvointipäivä kerran vuodessa. Tuolloin yhteistyökumppanit esittelevät opiskelijoille palvelujaan. Tilaisuudessa on myös tutoreiden ja liikunnanohjaajaopiskelijoiden pitämiä liikuntapisteitä. Oppilaitoksessamme on joka torstai terveydenhoitajan ja kuraattorin pitämä Terkkapysäkki, jossa on mm. häkämittausta. Opiskelijoilta kerätään palautetta ja kehittämiskohteita opiskelijafoorumissa ja erilaisissa kyselyissä. Tämän vuoden hyvinvointikampanja on tupakoinnin lopettamiskisa "Rökitä rööki". Viime keväänä järjestettiin nuuskan vastainen tapahtuma "Heitä huulta, älä huuleen".

Kuvio 2: Palvelukartta opiskelijan tukiverkosta oppilaitoksessamme

Nurmi (2009, 75) kuvaili ohjausmallia, johon kuuluu kuukausittaiset opetus- ja tukihenkilöstön pedagogiset aamukahvit. Oppilaitoksessamme on lähes 100 henkilökunnan jäsentä, joten yhteiset hetket ovat vähäisiä. Pedagogiset aamukahvit olisivat kokeilemisen arvoinen asia. Kehittämisen alla on porinatuokio osastoittain. Paikalla olisi opinto-ohjaaja, kuraattori ja osastokohtainen ohjaaja. Opiskelijat voisivat käydä porinatuokiassa vapaasti. Olemme suunnitelleet myös tukipysäkin pitämistä osastoilla. Ideana on, että opinto-ohjaaja pitää opottamallaan osastolla tukipysäkkiä, joka on välipysäytys ennen opiskelijahuoltoryhmään kutsumista.

Lähteet

Kuronen, Ilpo. 2011. "Mun kompassin neula vaan pyörii". Keskeyttämiskokemuksia ammatillisesta koulutuksesta. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimusselosteita 41. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Nurmi, Pirkko. 2009. Opettaja kouluhyvinvoinnin edistäjänä. Toisen asteen opettajat dialogisuutensa ja autenttisuutensa sääntelijöinä. Akateeminen väitöskirja. Kuopio: Kuopion yliopisto.

Nykänen, Seija. 2010. Ohjauksen palvelujärjestelyjen toimijoiden käsitykset johtamisesta ohjausverkostossa. Matkalla verkostojohtamiseen? Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuksia 25. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.